مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندۀ مضمون میباشد، عقیدۀ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

رناګل اریوبزی ۲۰۲۱/۰۵/۲۷

د خوشال په فکر

پوهي ته د لاسرسی لار او شرایط

شپږمه برخه

د - خپل زيار او هلې ځلې (عمل)

خوشال خټک د بشریت مقام ته په لوړ ارزښت قایل دی. دی د یوه مسلمان په توګه دخپلې دیني عقیدې په پیروۍ انسان ته د اشرف المخلوقات په سترګه ګوري او په دې عقیده دی چې بني ادم دپت او عزت سره دنیا ته راغلی دی، نوځکه پت اوعزت له ا نسان څخه نه بیلیدونکي اودهغه دایمي ځانګړتوب دی. له بلې خوا خوشال خان په دې عقیده دی چې لوی پروردګار خپل دې مخلوق یانې انسان ته دخپل شخصیت دجوړولویانې دعلوموااو فنونو، هنرونواوکمالونو، دحرفواومسلکونواود نوروزده کړولوی وس اوځواک ور کړی دی او کولی شي چې ځان په ډول ډول مهارتونواوقابلیتونو سنبال کړي.دې موخې ته درسیدو له پاره خوشال خان یوبل شرط په ګوته کوي اوهغه هم دانسان خپل عمل، خپل کار او خپل زيار اوخپلې هلې ځلې دي. په پښتو ژبه کې دې متل:« خپل عمل دلاړې مل دی». تراوسه خپل ارزښت له لا سه نه دی ورکړی. موږ په تیربحث کې زده کړو ته دلاس رسي او دشخصیت په وده اوجوړونه کې دچاپیریال په رول وغږیدواو راښکاره شوه چې خوشال خان دانسان دشخصیت دودې څرنګواالی په چاپیرال پورې تړي یانې هغه تر ډیره دټولنیز چاپیریال محصول بولي خو هیڅکله دچاپیریال دا رول مطلق نه ګڼي. چاپیریالي شرایط دشخیت په وده، دزده کړو په څرنکوالې، دهغوی په کیفیت او کمیت لویه اغیزه شندي، خو دانسان دفعالیت، دهغه دخپلو هلوځلواوزيار اوزحمت ضرورت له منځه نه وړي. ددې ټکو مانا داده چې انسان دخپل ټولنیزچاپیریال په چوکاټ کې او دهغه په مرسته په خپل عمل، کار اوزيار زده کړه کوي اودخپل ځان په جوړولو کې خپله دنده تر سره کوي. په ډیرو ښو او پرمختللو ټولنیزو شرایطو کې هم بې له خپل فعالیت، زياراوزخمت څخه کومې موخې ته رسیدل دتصور وړ نه دي. انسان په خپل فعالیت یا عمل نه یوازې ځان جوړوي بلکې داجهان یا دځان ټولنیز چاپیریال هم جوړوي، مانا داچې انسان دخپل چاپیریال غیرفعال او په خوب ویده محصول نه بلکې دهغه بیدار اوفعال محصول دی، چې نه یوازې دچاپیریال له امکانات تو ګټه ترلاسه کوې بلکې دهغه په جوړولو او پر مختګ کې هم فعاله ونډه اخلي. دبیلګي په توګه دنن ورځې داځوان نسل چې په ښوونځیو کې په زده کړولګیادي اوسبا به په پوهنتونونو کې لوړې زده کړې کوي یوه ورځ په خپله دهمدې مؤسسوعلمي اواداري لار ښوونه په لاس کې نیسي، په هغوعلمي مهارتونو او قابلیتونو چې دخپلو استادانو په مرسته یې زده کړې وې، خپلې تجروبې اومالومت ورزیاتوي او ددواړو په مرسته دا علمي چآپیریال پر مخ بیایي اوکمي او کیفي وده ورکوي. خوشال خان دانسان دا بدلون راوړونکۍ عمل یا فعالیت د دیني او دنیوي راحت سرچینه ګڼي او لیکي چې:

که راحت غواړې په ځا ن محنت قبول کړه
بې محنته هیڅوک نـه مومي راحت

د عـمل ذ خیـره وا سـتـوه د وړانـدې
دا یـو څـو ورځـې ژوند ون دی غنیمت

(د خوشال خټک کلیات. ۵۵۰ مخ)

د خوشال خان په نظر دانسان کړه وړه یاعمل بیلابیل ډولونه لري خو دی یې ترهرڅه د مخه په اخلاقي لحاظ په ښه کار یا ښه عمل او بد کار یا بد عمل ویشي. دښه عمل پایله ځان اوبل انسان ته ګټه رسول دي، دځان اودبل دزیان مخه نیول دي او دبد کار پایله بیا په خپل وار ځان یا بل ته زيان رسول اوتر دې چې دځان اویا دبل بربادول دي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

نوځکه تینګار کوي چي هرانسان باید په نیک نیت نیک عمل وکړي، نیکي دژوند عادت وګرځوي او له بدو ځان وساتي. دی لیکي چي:

د هر چا قدر پخپل همت دی
دهرې چارې مدار په نیت دی

د نیکو فعل د ځان راحت دی
د بد و فعل دځا ن زحـمت دی

(د خوشال ختک کلیات.۴۴۵ مخ)

خوشال ختک دبشري ټولني او دانسان دفردي شخصیت په وده، جوړونه یاني په علومو، هنرونواو کسبونو دځان په سنبالونه کي نه یوازې دانسان کاراوعمل ته زیات ارزښت ورکوي بلکي موخې ته درسید و لارې چارې هم راښیي. دالار ښووني د نن ورځې ځانګړي درسي میتودونه لکه تشریح، لیکچر، پروژې اونور نه دي بلکي عام فلسفي-روحي اړخ لري چي دژوند په بیلا بیلو چاروکي موخې ته درسیدو له پاره په کاریدلی شي او دزده کړې اوښووني په برخه کي هم په زړه پوري مرسته کولی شي.
خوشال خان تر ټولو دمخه ټینګار کوي چي هر کاربايد په خپل لازم وخت کي پیل شي. که دچارې دپیل وخت په نظر کي ونیول شي نو ډیره ګټه ترې تر لاسه کیږي، ځکه چي وخت نه ضایع کیږي او په دې توګه په دې چاره کي برې ته درسیدو لار اسانه کیږي. که کار په خپل لازم وخت کي پیل نه شي، دپیل وخت یې تر شا واچول شي نو په دې صورت کي دکار دسرته رسولو له پاره دټاکل شوي وخت یوه برخه ضایع کیږي او دا چي هره چاره دوخت په بهیر کي تر سره کیږي نود دې چارې د تر سره کولو وخت لنډیږي، تر سره کول یې سخت اویا ناممکن کیږي، پایله یې ناکا مي ده او برې نه تر لاسه کیږي. دبیلګي په توګه دافغانستان په تعلیمي نظام کي دبکولریا دترلاسه کولو له پاره په ۱۲کالو کي ۱۲ ټولګیزه لیسه ټاکل شوي ده. ماشومان په شپږ کلنی کي په لومړي ټولګي کي شامليږي او د برې په صورت کي په ۱۸ کلنی کي فارغیږي. که څوک غواړي چي ماشوم یې باید په ۱۸ کلنی کي بکولوریا تر لاسه کړي نو یوشرط یې دادی چي په شپږ کلنی کي یې په ښوونځي کي شامل کړي. په هره اندازه چي په ښوونځي کي دماشوم شاملول ځنډوي په همغه اندازه یې په ۱۸ کلنی کي بکولریا ته دلاس رسی امکان راټیټوي اویا تردې چي هغه له سره ناممکن کوي. نوځکه خوشال ختک ټینګار کوي چي:

څوک په خپل پټي کرل کا داغزیو
چا په خپل پټي ګلونه دي کرلي

پسینه کرنه هـومـره فـــاید ه نـه کا
چي په وخت کرنه کا برى آخلي

چي محنت په ځان قبول کا راحت مومي
رنج دګنج سره دادواړه دي تړلي

(منتخبات خوشال ختک. ۱۳۹ مخ)

خوشال خان نه یوازې په لازم او ټاکلي وخت کي دکار په پیل ټینګار کوي بلکي داهم راښیي چي دکار هره برخې باید په خپل وخت پای ته ورسیږي، یاني باید دیوې ورځي کار وبلې ورځې، داونی او
دمیاشتي کار بلې اونی اومیاشتي ته ونه ځنډول شي. که چیرې دکار هره برخه په خپل وخت ترسره نه کړو نو ترې ښه پایله تر لاسه کولی نه شو او ټاکلي موخې ته رسیدلی نه شو. دی وایي چي:

کړل دي ویل دي دواړه اوان لري
چي وخت یې تیر شي افسوس ارمان لري

چي کار د نن ورځ پریږدي سبا ته
هوښـیا ر به نه وي دا خوی نا د ا ن لري

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولـئ

(د خوشال ختک کليات.۴۹۲ مخ)

خوشال خان دانسان هغه عقلي اوجسمي اينرژی، چي په مرسته يي يو کار، دبيلګي په توګه په رياضي کي دليسانس ترلاسه کول، په خپل وخت پيل او په ټاکلي وخت کي پای ته رسوي، همت بولي او همت ته بيا په خپل وارتر سروزرو ډير ارزښت ور کوي اوانسان ته دلوی پروردګار تر ټولو ښه نعمت ګڼي اوليکي:

چي يې ورکا چاته خدای شکردي کاندي
په جهان کي لويه برخه دهمت د ی

(منتخبات خوشال ختک.۳۴ مخ)

ځکه چي انسان دهمت په مټ اوښه خصلت له ځان څخه داسي ښه اولوی شخصيت جوړولی شي چي ډيري لويي او پيچلي چارې هم سرته رسولی شي. حقيقت دادی چي خوشال خان ښه خصلت او همت دانسان داخلاقي شهامت او مسلکي لياقت او مهارت سرچينه ګڼي اوليکي چي:

که بد يي ښه به شي په ښه خصلت
که کم يي لوی به شي په لوی همت

وفا له هرچا کړه جفا له هرچا
وره د ين او د نيا غـواړه په ښه صحت

(د خوشال ختک کليات.۵۲۲ مخ)

همت ياني کار اوفعاليت دشخصيت دجوړيدنی لامل دی او په کار اوزيارکي ښه لياقت، وچت مهارت، قابليت اوښه خصلت دلوی اوهسک شخصيت نماينده ګي کوي او څوک چي دا ځانګړتياوې لري په حقيقت کي داامکان ترلاسه کوي چي بل چاته داحتياج، تمي اوهيلي ياني دذلت ژوند نه ځان وساتي، خپل کور په خپلو مټوښاداوابادکړي، خپل پت او عزت وساتي اوازاد اوسر لوړی ژوند ولري. نو ځکه خوشال خان ټينګار کوي چي ګدايي به نه کوې اوپه سختو ستونځو کي به هم همت له لاسه نه ورکوې. خوشال بابا ليکي چي:

که دارو په خواست موندل شي مه يي اخله
که دې مرګوته نږدي کا ندي زحمت

که اسما ن دي د مزري پـه خوله کي ورکا
د مزري په خوله کي مه پريږده همت

(د خوشال ختک کليات.۵۵۰ مخ)

هو، ګدايي هيڅوک له ګدايي نه ازادوي بلکي په ژوندکي ګدايي او غلامي دايمي کوي. هغه څه چي مو له ګدايي اوبې وی سی ازادوي، دهمت په برکت، په هدف برابر زيار اوزحمت، تر لاسه شوی پوهه ده، حکمت دی، په کسب اوکار کي مهارت او قابليت دی. نوځکه خوشال ختک دهمت په ساتلو
ټينګار کوي او دهمت سره ژوند ازاد او دپت اوعزت ژوند ګڼي. همت نه يوازې دخوشال ختک په فکر اونظر کي لوی ارزښت او لوړ مقام لري بلکي تر ټولو دمخه د ده دعملي ژوند بنياد جوړوي. خوشال خان دوتلي پوه، شاعر، اديب، او افسرپه توګه خپل شخصيت په لښکرواو پلټنونه بلکي دهمت په وزرو جوړکړی دی، چي دې مقام ته رسيدلی دی اوپه حق وايي چي:

په اسمان باندې پيره کړم
د همـت پــه پـــروبـــا ل

دخپل خدای منت را باندی
چي يې رانه کړبل خيال

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ

بخــارابخــبنـم هــغــه يم
پــه د يــد ن ديــوه خــال

(منتخبات خوشال خټک. ۶۵ مخ)

خوشال خان دهمت جسمي او معنوي اينرژي په هر انسان کې ويني، خوداسې راته ښکاري چې ددې اينرژي فعالول اوکارول په« طلب » ياني مطلب ته درسيدو له پاره هڅو پورې تړي. دبيلګې په توګه که څوک د ازاد، ښياوو په خپلو متو متکي ژوند په طلب کې وي او دې ډول ژوند ته در سېدو کلکه اوربښتيني اراده لري نوخامخا به د همت نه کاراخلي. که په ژوند کې طلب او هدف نه وي، همت نه را بيداريږي اوهمت چې پکې نه وي، ټول ژوندون بې مالګې کيږي، اړتيا اوبې
وسي يې په نصيب شي، سيالي ا و ازادي له لاسه ور کړي،غلامي ته تسليميږي. بې وسي، ناهيلي اوغلامي دژوند مزه له منځه وړي. دسوکالی اوازادئ طلب يا په کلکه غوښتل دبې وسئ اوغلامئ ځنځيرونه ماتوي اوهر انسان سيالی او سوکالی ته هڅوي او رسوي. نو ځکه خوشال خټک راښيي چې:

په طلب کې که سستي نه وي باورکړه
د ژوندون اوبه به بياومي په کام

(د خوشال خټک کليات.۵۷۳ مخ)

خوشال خټک په نړئ کې راته خيالي ژوند نه جوړوي بلکې په واقعي دنيا کې واقعتيونه په ګوته کوي اوراښيي چې هر کاراوهره چاره له ځان سره ډيرې يا لږې ستونځې لري اوستونځې له سره دژوند يوه برخه جوړوي. دا د انسان له ارادې وتلی قانون دی چې، که څوک ژون کوي، نود ژوند ستونځې به زغمي. خوشال خټک ليکي ليکي چې:

که دې راحت دی که دې محنت دی
که دې رحمت دی که دې زحمت دی

که خـانـدې خانده، که ژاړې ژاړه
دا به دې تـل وي که دې صـورت دی

(د خوشال خټک کليات.۴۵۰ مخ)

راحت دژوند دايمي يار نه دی، په ژوند کې ستونځې اولانجې هم سر را پورته کوي. بې ستونځوژوند يوازې يو خيال يا ارمان دی. ستونځې اولانجې له سره هغه وخت ورکيږي چې ژوند پای ته ورسيږي. نو ځکه دژوند يوه مانا درېږو اوستونځوسره مبارزه هم ده. دستونځو سره د مخامخ کيدو په په صورت کې مو خوشال خال خان « صبر » ته هڅوي. صبرد خوشال خټک په قاموس کې تم کيدل، په ځای دريدل اوپالاس په زنه کښيناستل او له کاره لاس په سر کيدل نه دي. صبر دهمت د منځپانګې يوه برخه ده، په کار اوعمل کې حوصله ده، زغم دی، په ستونځو باندې بري ته درسيدو له پاره دتد بيرنيولواودکارد نوو ميتودونودميند لواو کارولو يوفرصت دی. اوښيي چې همت بې موخې ځغاسته نه ده، د ديوال سره د سرجنګول هم نه دي. همت دغور او تد بير له مخې دهدف په لور هڅه ده او دوخت په ښهيرکي دعقل په بنسټ بناشوی عمل دی چې دخوشال په عقيده ډيرې ستونځې له منځه وړلی شي اوحتی په ظاهره ناممکنې چارې ممکن کولی شي اوداډ راکوي چې:

صبر د زړه راوړه، راستي دا دواړه
همت په کار دی له خدايه غواړه

که کام د فتح و ظفر بيانه مومي
تاوان دی وا ړه ز مـا پـــه غـاړه

(د خوشال خټک کليات.۴۲۱ مخ)

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په څير و لولئ

خوشال خان په زده کړوکي بري ته درسيده له پاره دډيرو پخوانيو زمانو راهسي کارول شوی او له ازمويني تير شوی ميتود هم په ګوته کوي. دا ميتود دمشق او تمرين ميتود دی. مشق اوتمرين په زده کړو کي ميتوديک تکراري عمل ته وايي. د دي ميتود موخه نه يوازي د انسان د شته(موجود) جسمي اوفکري ځواک، مهارتونو او قابليتونو ساتل، دهغوی دکمزورتيا، ضايع کيدو او ورکيدو مخنيوی دی، بلکي دهغوی نورغښتلتوب ياني زياته وده او پر مختګ هم دی. مشق او تمرين که له يوی خوا اوږد تاريخ لري، نو له بلي خواد انسان دژوند په بيلا بيلو پړاوونو کي، د کوچني دساده کړنو، کبنيناستل، خاپوړې، دريدو او منډو څخه رانيولي، بياتر لوړو او پيچلو پوهنيزواوهنري مسلکونو په زده کړه او ورپسي داستاذی درجي ته په رسيدوکي ارزښتناک رول لوبوي. نوځکه خوشال خان ټينګار کوي چي:

غشي چي ډير ولي ښه تيرانداز شي
چي مشق د خط کړي وخط ته ساز شي

کار د محنت د ی د مشقت دی
ورو، ورو په هر، هر هنر ممتاز شي

(د خوشال ختټک کليات. ۴۹۰ مخ)

د خوشال خان په روزنيزه فلسفه کي محنت او مشقت ياني زيار او زحمت دعلم اومعرفت اود کسب اوکمال په زده کړه کي تر هرڅه لوړ مقام لري، زده کړه فرض بولي، دعبادت نه يي لوړه ګڼي او په هغه کي ديني اودنياوي سوکالي او سرلوړي ويني. دا نه يوازي دخوشال عقيده وه، بلکي دهغه دژوند عملي لار هم وه چي، دخوشال خان نه يي دعلومو اوکمالونو سردار جوړ کړ اوزه يي د دي ليکني په پای کي دې ته راوبالله چي په دي هکله پښتنو ته دهمزه شينوارې هغه پيغام يو ځل بيا تکرار کړم، چي په سريزه کي مي رانقل کړی و. همزه وايي چي:

وروځي ليمه زلفي بانه پښتانه
څنګه يو ځای شول پښتانه، پښتانه

لږ مي نظر ته هر کلی ووا يه
رتلي نه د ي ميلمانه پښتانه

زلفي کمځي، کمځي ښکلا کنمه
ولي دي وي خواره واره پښتانه

خدای ږو چي خپل مرام ته ورسيږي
که د خوشال په لاره تله پښتانه

(د حمزه شينواري کليات (غزلي): دانش خپرونه، پيښور ۱۳۸۹ ل ش کال ۳۳۵ مخ)

پای

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په ځير و لولئ